

травень 2018 року
Цей інформаційний бюлетень не має зобов'язуючої сили для Суду і не є вичерпним

Пілотні рішення¹

Яка процедура винесення пілотних рішень?

Велика частина справ із загального числа – 60 350 справ, що перебувають на розгляді Європейського суду з прав людини, – є так званими «повторюваними справами», які виникають через поширені функціональні порушення на національному рівні. Процедuru винесення пілотних рішень було розроблено як засіб для виявлення структурних проблем, що призводять до повторюваних справ проти багатьох країн, і для покладання зобов'язання на держави вирішити ці проблеми. Якщо Суд отримує кілька заяв, що мають спільну причину, він може обрати одну чи кілька для пріоритетного вирішення відповідно до процедури пілотних рішень. При ухваленні пілотного рішення завдання Суду полягає не лише у визнанні порушення [Європейської конвенції з прав людини](#) в певній справі, але й у визначенні системної проблеми й наданні Уряду чітких вказівок щодо типу заходів необхідних для її вирішення.

Основна функція процедури ухвалення пілотних рішень полягає у можливості відкласти чи «заморозити» розгляд схожих справ на певний період, за умови, що Урядом будуть оперативно вжиті необхідні заходи на національному рівні для виконання судового рішення. Проте Суд може відновити розгляд відкладених справ, якщо цього вимагають інтереси правосуддя.

Завдання процедури винесення пілотного рішення

- допомогти 47 державам-учасникам, які ратифікували Європейську конвенцію з прав людини, у вирішенні системних або структурних проблем на національному рівні;
- запропонувати можливість швидшого відшкодування особам, яких це стосується;
- допомогти Європейському суду з прав людини більш ефективно розглядати справи, які вже очікують розгляду, шляхом зменшення кількості схожих і зазвичай складних справ, які вимагають детального вивчення.

Перше пілотне рішення Суду

Перше пілотне рішення Суд постановив у справі [«Броньовський проти Польщі» \(Broniowski v. Poland\)](#) (рішення Великої Палати від 22 червня 2004 року) щодо майна, розташованого за річкою Буг. Справа стосувалась 80 000 людей (див. нижче розділ «Порушення права на захист майна»).

Кодифікація: Правило 61 Регламенту Суду

У лютому 2011 року Суд додав нове правило до свого [Регламенту Суду](#), роз'яснивши, як він розглядає можливі системні або структурні порушення прав людини².

Нове правило закріпило існуючу «процедuru ухвалення пілотних рішень» Суду, запроваджену для справ, в яких системні або структурні функціональні недоліки призводять або можуть призвести до подання аналогічних заяв до Суду. Беручи до уваги досвід Суду у впровадженні цієї процедури в різних країнах і ситуаціях, нове правило встановлює чітке регулювання порядку постановлення пілотних рішень.

¹. Цей інформаційний бюлетень стосується виключно пілотних рішень, тобто тих, в яких відповідно до пункту 3 правила 61 [Регламенту](#) Європейського суду з прав людини у резолютивній частині вказується характер системної проблеми й тип заходів, які має вжити відповідна держава. До них не належать рішення, у яких про системний характер проблеми та вжиття заходів вказано в мотивувальній частині рішення.

². Див. [прес-реліз](#) від 24 березня 2011 року.

Порушення права на захист майна

[«Броньовський проти Польщі» \(Broniowski v. Poland\)](#)

22 червня 2004 року (Велика Палата)

Структурна проблема: Після того, як унаслідок Другої світової війни східний кордон Польщі було змінено, Польща зобов'язалася відшкодувати збитки своїм громадянам, яких було репатрійовано та які були змушені залишити своє майно, розташоване за річкою Буг на території, яка тепер є територією України, Білорусії або Литви. Розглядаючи заяву громадянина Польщі, який поскаржився на ненадання компенсації за це майно, на яке він мав право, Суд постановив, що справа виявляла у системі польського законодавства структурний недолік, який призводив до відмови цілій групі осіб (близько 80 000) у праві на мирне володіння своїм майном.

Заходи, вжиття яких вимагав Суд: забезпечити через належні правові й адміністративні заходи реалізацію права на майно решти заявників стосовно майна, що знаходиться за річкою Буг, чи надати їм рівноцінне альтернативне відшкодування.

Наступні заходи: Після цього рішення та відкладення Судом розгляду аналогічних заяв (див. [прес-реліз](#) від 31 серпня 2004 року) Польща прийняла новий закон у липні 2005 року, який передбачав фінансову компенсацію за майно, вимушено залишене за річкою Буг. Суд, визнавши, що нове законодавство та порядок компенсації були ефективними на практиці, у 2007 та 2008 році виключив з реєстру справ понад 200 аналогічних заяв, розгляд яких раніше було відкладено, і вирішив, що подальше застосування процедури пілотного рішення у цій справі більше не було виправданим (див. [прес-релізи](#) від [12 грудня 2007 року](#) та [6 жовтня 2008 року](#)).

[«Гуттен-Чапська проти Польщі» \(Hutten-Czapska v. Poland\)](#)

19 червня 2006 року (Велика Палата)

Структурна проблема: недоліки положень щодо контролю оренди в житловому законодавстві. Система запроваджувала низку обмежень прав орендодавців, зокрема встановлювала максимально допустимий рівень орендної плати, який був настільки низьким, що орендодавці навіть не могли покрити свої витрати на утримання, не кажучи вже про прибуток. Суд визначив, що справа потенційно стосувалася близько 100 000 орендодавців.

Заходи, яких вимагав Суд: забезпечити у польському національному законодавстві механізм для підтримки справедливого балансу між інтересами орендодавців і загальними інтересами суспільства відповідно до принципів захисту майнових прав згідно з Конвенцією.

Наступні заходи: У березні 2011 року Суд припинив процедуру пілотного рішення у справі після того, як переконався, що Польща змінила свої закони так, що тепер орендодавці могли повертати кошти на утримання свого майна, поступово включати у вартість оренди суму капіталовкладень і отримувати «гідний дохід і мати реальний шанс на компенсації за минулі порушення їхніх майнових прав» (див. [прес-реліз](#) від 31 березня 2011 року).

[«Сулягіч проти Боснії і Герцеговини» \(Suljagic v. Bosnia and Herzegovina\)](#)

3 листопада 2009 року

Структурна проблема: системна проблема через недоліки порядку виплат за іноземну валюту, яка була внесена в банк в якості депозиту до розпаду Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія (СФРЮ). Заявник, громадянин Боснії, поскаржився на відмову у видачі державних облігацій, які згідно з боснійським законодавством уможлилювали відшкодування коштів, вкладених особами в боснійські банки перед розпадом СФРЮ. Суд зазначив, що на розгляд очікували понад 1350 аналогічних справ.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж шести місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного забезпечити видачу державних облігацій, виплату заборгованості, а в разі затримки гарантувати виплату пені.

Наступні заходи: У листопаді 2010 року Суд, дійшовши висновку, що проблему вирішено, закінчив відповідну процедуру пілотного рішення у цій справі (див. рішення у справі [«Задріч проти Боснії і Герцеговини» \(Zadric v. Bosnia and Herzegovina\)](#) від 16 листопада 2010 року).

[«Марія Атанасіу та інші проти Румунії» \(Maria Atanasiu and Others v. Romania\)](#)

12 жовтня 2010 року

Структурна проблема: неефективність системи відшкодування шкоди або реституції - повторювана та широко розповсюджена проблема в Румунії. Три заявники скаржилися на затримку з боку органів влади Румунії у винесенні рішення стосовно їхніх заяв про реституцію чи відшкодування шкоди за майно, що було націоналізовано чи конфісковано державою до 1989 року.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж 18 місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного запровадити заходи загального характеру для забезпечення ефективного і швидкого захисту права на реституцію. До введення цих заходів Суд відклав розгляд усіх заяв, в основі яких була аналогічна проблема.

Наступні заходи: У квітні 2012 року Уряд Румунії звернувся з вимогою продовжити строк на дев'ять місяців. У червні 2012 року Суд вирішив задовольнити запит і продовжив строк до 12 квітня 2013 року. У квітні 2013 року строк було продовжено ще на місяць (див. [прес-реліз](#), виданий того самого дня). 16 травня 2013 року парламент Румунії ухвалив Закон про завершення процесу фізичної реституції чи альтернативної компенсації нерухомого майна, яке було неправомірно передано у власність держави під час комуністичного режиму.

У справі [«Преда та інші проти Румунії» \(Preda and Others v. Romania\)](#) від 29 квітня 2014 року Суд мав визначити, чи були ефективними засоби правового захисту, передбачені законом від 2013 року та відповідними підзаконними актами, для вирішення ситуації заявників. У цій справі Суд постановив, що за винятком ситуацій, де є кілька документів на право власності однією будівлею, відповідний Закон принципово забезпечував доступну та ефективну систему відшкодування за стверджені порушення права на мирне володіння майном; самі заявники мали скористатися цією можливістю.

[«Манушаке Путо та інші проти Албанії» \(Manushaqe Puto and Others v. Albania\)](#)

31 липня 2012 року

Структурна проблема: невиконання адміністративних рішень, що присуджували компенсацію за майно, конфісковане під час комуністичного режиму в Албанії. Справа стосувалася скарг 20 албанців, які успадкували право власності на земельні ділянки, яке органи влади визнавали, однак остаточні адміністративні рішення, якими їм призначалась компенсація в один із передбачених законом альтернативних способів реституції, не були виконані. Розгляду в Суді очікували ще 80 аналогічних справ.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж 18 місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного вжити загальних заходів для ефективного гарантування права на компенсацію. Зокрема, Суд закликав органи влади в першочерговому порядку почати використовувати інші альтернативні форми відшкодування, передбачені законодавством Албанії від 2004 року, замість того, щоб повністю покладатися на фінансову компенсацію. Важливо було встановити реалістичні законодавчі й обов'язкові строки для кожного етапу процедури компенсації.

Наступні заходи: У 2015 році парламент Албанії прийняв Закон «Про майновий режим та закінчення процесу компенсації за майно» (Закон від 2015 року), метою якого було, зокрема, закінчення процедури розгляду майнових вимог та врегулювання порядку надання компенсації.

В ухвалі про неприйнятність у справі [«Бешірі проти Албанії та 11 інших заяв» \(Beshiri v. Albania and 11 other applications\)](#) від 17 березня 2020 року Суд детально розглянув нове національне законодавство щодо розгляду великої кількості нерозглянутих вимог щодо невиконаних протягом десятиліть рішень про компенсацію. Суд вирішив, що механізм, запроваджений Законом від 2005 року, був ефективним засобом захисту, який заявники мають використати, навіть якщо їх заяви були подані до набуття Законом чинності. Він визнав їх заяви неприйнятними в зв'язку з невичерпанням засобів правового захисту, як передчасні або в зв'язку з тим, що заявники більше не могли вважатись жертвами порушень їхніх прав. Крім того, Суд вказав на суттєву умову: він зазначив, що передбачений Законом від 2015 року порядок оцінки може в деяких справах призвести до значно нижчого рівня компенсації, ніж це було передбачено попереднім законодавством. З метою уникнення такого значного тягаря для цієї групи колишніх власників, компенсація відповідно до нового

засобу захисту мала становити щонайменше 10% від вартості, право на яку мали б колишні власники, якщо б фінансова оцінка здійснювалась з урахуванням теперішньої кадастрової категорії експропрійованого майна.

[«М. С. й інші проти Італії» \(M.C. and Others v. Italy\) \(заява № 5376/11\)](#)

3 вересня 2013 року

Структурна проблема: системна проблема, яка виникла через небажання органів влади змінити додаткову частину компенсаційної виплати, що виплачувалася заявникам після випадкового зараження унаслідок переливання крові чи введення продуктів крові. Суд постановив, що ухвалення Урядом Італії термінового законодавчого акту, який вирішував спірне питання щодо зміни додаткової частини компенсації, порушувало принцип верховенства права та право 162 заявників на справедливий судовий розгляд, поклав «надзвичайний і надмірний тягар» на них та непропорційно порушив їхні майнові права.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж шести місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного встановити спеціальний строк, в межах якого держава зобов'язується забезпечити ефективну й швидку реалізацію відповідних прав. Уряд Італії закликали сплатити суму, що відповідає додатковій компенсації, кожній особі, яка мала на неї право, за умови, що таке право було визнане.

Наступні заходи: В очікуванні на прийняття органами влади необхідних заходів у межах визначеного строку, Суд вирішив відкласти розгляд аналогічних заяв, про які ще не було повідомлено Уряду Італії, на один рік від дати набуття рішенням у справі «М. С. та інші проти Італії» статусу остаточного.

[«Алішіч та інші проти Боснії і Герцеговини, Хорватії, Колишньої Югославської Республіки Македонія», Сербії та Словенії» \(Alisic and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, "the former Yugoslav Republic of Macedonia", Serbia and Slovenia\)](#)

16 липня 2014 року (Велика Палата)

Структурна проблема: системна проблема через нездатність Урядів Сербії та Словенії включити заявників та всіх інших осіб в аналогічному становищі у відповідні процедури виплати «старих» заощаджень в іноземній валюті, які були вкладені у банки колишньої Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія (СФРЮ). Заявники стверджували, зокрема, що вони не могли зняти з рахунків свої «старі» заощадження в іноземній валюті, які вони вклали у два банки на території теперішньої Боснії і Герцеговини після розпаду СФРЮ. Суд вважав належним застосувати процедуру пілотного рішення, оскільки на розгляді перебували понад 1850 аналогічних заяв за участю понад 8 000 заявників.

Заходи, яких вимагав Суд: Суд постановив, що Сербія та Словенія мали впродовж року під наглядом Комітету міністрів Ради Європи вжити всіх необхідних заходів, включно із внесенням змін до законодавства, щоб надати можливість заявникам, а також усім іншим особам у їхньому становищі, повернути свої «старі» заощадження в іноземній валюті на тих самих умовах, що й громадяни Сербії та Словенії, які мали такі заощадження в національних філіях сербських і словенських банків.

Наступні заходи: Після цього пілотного рішення Сербія та Словенія прийняли законодавство, що мало на меті виконати вимоги рішення у справі «Алішіч» (Alisic). Відповідно до законодавства кожна з держав зобов'язалася виплатити всі невиплачені «старі» заощадження в іноземній валюті й усі накопичені відсотки громадянам інших держав- правонаступниць СФРЮ, які вклали кошти у їхні банки, а також усі такі заощадження їхніх громадян в іноземних філіях банків, до настання кінцевого строку. Для того, щоб оцінити реальні суми заборгованості, відповідні особи мали подати запит на перевірку до встановленої дати (23 лютого 2018 року для Сербії, 31 грудня 2017 року для Словенії).

У двох увалах про неприйнятність заяв у справах [«Муратовіч проти Сербії» \(Muratovic v. Serbia\)](#) від 21 березня 2017 року та [«Ходжіч проти Словенії» \(Hodzic v. Slovenia\)](#) від 4 квітня 2017 року) Суд постановив, що прийняте законодавство відповідало критеріям, викладеним у пілотному рішенні у справі «Алішіч» (Alisic). Таким чином, заявники й усі інші особи в їхньому становищі мали використати засіб правового захисту, передбачений цим законодавством, а саме – здійснити запит на перевірку. Якщо вони зроблять це протягом вказаного строку однак не отримають успішного результату, заявники зможуть подати нову

заяву до Суду впродовж шести місяців з дати винесення остаточного рішення на національному рівні. Суд відмітив, що він готовий змінити свій підхід щодо потенційної ефективності відповідних заходів правового захисту, якщо з часом практика національних органів влади продемонструє, що вкладникам відмовляли з формальних причин, процеси перевірки були занадто довгими або національна судова практика не відповідає вимогам Конвенції.

Тривале невиконання судових рішень і відсутність національних засобів правового захисту

[«Бурдов проти Росії \(№2\)» \(Burdov v. Russia \(№2\)\)](#)

15 січня 2009 року

Структурна проблема: постійна практика не виплати присудженого в судовому рішенні боргу, яку Суд послідовно відмічав з 2002 року в понад 200 справах проти Росії. У цій справі заявник поскаржився на невиконання органами влади рішень національного суду про присудження йому соціальних пільг.

Заходи, яких вимагав Суд: зокрема, упродовж шести місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного запровадити ефективні національні заходи правового захисту чи сукупність таких заходів, які б гарантували належну та достатню компенсацію за невиконання чи затримку виконання національних рішень суду.

Наступні заходи: Після винесення цього пілотного рішення Росія ухвалила два закони, які набрали чинності 4 травня 2010 року й передбачали можливість подання до національного суду заяви про компенсацію за затримку виконання судових рішень, боржником в яких є держава, а також за надмірну тривалість судового провадження.

У двох ухвалях про неприйнятність заяв від 23 вересня 2010 року («[Наговіцин і Налгієв проти Росії і Фахретдінов та інші проти Росії» \(Nagovitsyn and Nalgiyev v. Russia and Fakhretdinov and Others v. Russia\)](#)) Суд вирішив, що заявники мали скористатися новими національними засобами правового захисту, зазначивши, що в майбутньому він зможе переглянути свою позицію залежно від здатності російських судів забезпечити послідовну судову практику відповідно до вимог Європейської конвенції з прав людини.

У двох наступних рішеннях від 17 квітня 2012 року у справах «[Ілюшкін та інші проти Росії і Калінкін та інші проти Росії» \(Ilyushkin and Others v. Russia and Kalinkin and Others v. Russia\)](#)) Суд із жалем зазначив, що в Росії досі не було доступних засобів правового захисту, які б надавали можливість скаржитися на такі затримки, якщо відповідні судові рішення передбачали стягнення в натуральній формі з органів влади Росії. На думку Суду, ця проблема залишалася невіршеною, незважаючи на Закон про компенсацію, прийнятий 2010 року після рішення у справі «Бурдов» (№2). Тому Суд вирішив, що подання заяви до нього і надалі залишається єдиним засобом, за допомогою якого ці заявники могли відстоювати свої права й отримати ефективне відшкодування за явні порушення їхніх прав відповідно до Конвенції.

[«Олару й інші проти Республіки Молдова» \(Olaru and Others v. the Republic of Moldova\)](#)

28 липня 2009 року

Структурна проблема: законодавство Молдови щодо соціального житла передбачало пільги для дуже широкої категорії осіб; однак через хронічну відсутність коштів, доступних місцевим органам влади, остаточні судові рішення стосовно надання соціального житла рідко виконувалися. У цій справі шість заявників скаржилися на те, що судові рішення, якими органи влади були зобов'язані надати їм соціальне житло, не виконувалися.

Заходи, яких вимагав Суд: Суд, вирішивши відкласти всі аналогічні справи, постановив, що впродовж шести місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного Молдова має запровадити ефективний засіб правового захисту за невиконання чи затримку у виконанні остаточних рішень національних судів щодо соціального житла, а також упродовж одного року з дати набуття рішенням статусу остаточного забезпечити відшкодування всім жертвам невиконання в справах, поданих до Суду до винесення цього рішення.

Наступні заходи: Після цього пілотного рішення Уряд Молдови у липні 2011 року здійснив реформу свого законодавства, запровадивши новий національний засіб правового захисту

щодо невиконання остаточних рішень національних судів та необґрунтованої тривалості судового провадження.

В ухвалі від 10 лютого 2012 року про неприйнятність заяви у справі [«Балан проти Республіки Молдова» \(Balan v. the Republic of Moldova\)](#) Суд був задоволений тим, що повторне звернення до національних судів не було надмірним тягарем для заявника й інших заявників в аналогічному становищі, оскільки тривалість судового розгляду у першій інстанції обмежувалася щонайбільше трьома місяцями, а кількість апеляцій – однією, а також оскільки із заявників не стягувався судовий збір. Суд дійшов висновку, що заявник не скористався новим національним засобом правового захисту в Молдові, як вимагалось, а тому відхилив його заяву у зв'язку з невичерпанням усіх національних засобів правового захисту.

[«Юрій Миколайович Іванов проти України» \(Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine\)](#)

15 жовтня 2009 року

Структурна проблема: постійна практика, яку Суд послідовно підкреслював із 2004 року в понад 300 справах, у яких Україна не забезпечила виплату присуджених рішеннями суду боргів. У цій справі ветеран-військовослужбовець скаржився на тривале невиконання судових рішень, що зобов'язували органи влади виплатити йому заборгованість з пенсійних виплат.

Заходи, яких вимагав Суд: зокрема, впродовж одного року з дати набуття рішенням статусу остаточного запровадити один чи кілька ефективних засобів правового захисту, які б гарантували належну та достатню компенсацію за невиконання чи затримку у виконанні рішень національного суду.

Наступні заходи: Зупинивши розгляд понад 2000 аналогічних заяв, 21 лютого 2012 року Суд зазначив (див. [прес-реліз](#) від 29 лютого 2012 року), що хоча низку справ уже розглянуто, Україна не вжила необхідних заходів загального характеру для вирішення проблем невиконання судових рішень на національному рівні. Відповідно, Суд вирішив відновити розгляд заяв, що стосуються подібних питань.

Велика Палата у своєму рішенні від 12 жовтня 2017 року в справі «Бурмич та інші проти України» (Burmych and Others v. Ukraine) щодо надмірно тривалого виконання остаточних рішень суду, яка стосувалася питань, аналогічних до тих, що розглядалися в пілотному рішенні у справі [«Юрій Миколайович Іванов» \(Yuriy Nikolayevich Ivanov\)](#), Суд зазначив, що п'ять таких заяв були частиною групи з 12 143 аналогічних заяв, які перебували на розгляді Суду, та причиною яких була системна проблема, виявлена в пілотному рішенні, а саме низка функціональних порушень в українській судовій системі, що перешкоджають виконанню остаточних рішень, тим самим зумовлюючи системну проблему невиконання чи затримки виконання національних рішень у поєднанні з відсутністю ефективних національних засобів правового захисту від таких недоліків. Велика Палата вирішила об'єднати ці п'ять заяв та ще 12 143 заяви, що очікували на розгляд Суду, і постановила, що ці заяви мають розглядатися відповідно до зобов'язань, викладених у пілотному рішенні у справі [Юрій Миколайович Іванов \(Yuriy Nikolayevich Ivanov\)](#). Велика Палата також вирішила вилучити ці скарги з реєстру відповідно до підпункту «с» пункту 1 статті 37 Конвенції (вилучення заяв з реєстру справ) і передати їх до Комітету міністрів Ради Європи для розгляду їх у контексті заходів загального характеру на виконання пілотного рішення. З огляду на те, що інтереси фактичних і потенційних потерпілих оскаржуваної системної проблеми були більш належно захищені у рамках процедури виконання, Велика Палата встановила, що якби вона продовжувала розглядати справи типу [Юрій Миколайович Іванов \(Yuriy Nikolayevich Ivanov\)](#), цілей Конвенції не було б досягнуто. Тому вона дійшла висновку, що подальший розгляд справ є не виправданим.

[«Герасимов та інші проти Росії» \(Gerasimov and Others v. Russia\)](#)

1 липня 2014 року

Структурна проблема: надмірні затримки у виконанні рішень національних судів Росії, якими присуджувалось надання різних благ в натуральній формі (таких як житло, послуги р утримання та ремонту житла, надання автомобіля людині з інвалідністю, надання адміністративного документа тощо). Суд зазначив, що російське національне законодавство не забезпечувало ефективних засобів для відшкодування в контексті таких скарг. Суд встановив, що ця справа демонструє наявність серйозних структурних проблеми з цих питань в Росії, посилаючись на свої попередні рішення у понад 150 подібних справах.

Заходи, яких вимагав Суд: спільно з Комітетом міністрів Ради Європи впродовж одного року від дати набуття рішенням статусу остаточного запровадити ефективні засоби правового захисту на національному рівні, які гарантуватимуть належне й достатнє відшкодування за невиконання чи затримку у виконанні рішень, які накладають зобов'язання в натуральній формі на органи влади Росії. Щодо 600 інших аналогічних справ, що перебувають на розгляді, Суд постановив, що Росія мала впродовж двох років від дати набуття рішенням статусу остаточного забезпечити відшкодування всім потерпілим від затримки у виконанні рішень, що накладали зобов'язання в натуральній формі, які подали заяви в Європейський суд з прав людини до прийняття рішення в справі «Герасимов та інші» та про чії справи було чи буде повідомлено Уряд Росії.

Наступні заходи: У грудні 2016 року у відповідь на це пілотне рішення Парламент Росії вніс зміни до Закону про компенсацію, розширивши його дію на справи про невиконання судових рішень, зобов'язання за якими мали натуральну форму. Зміни набрали чинності 1 січня 2017 року.

В ухвалі про неприйнятність заяви від 30 січня 2018 року у справі [«Штольц та інші проти Росії» \(Shtolts and Others v. Russia\)](#) Суд встановив, що заявники, розгляд справ яких було відкладено до виконання пілотного рішення, мали подати позов до суду щодо компенсації відповідно до зміненого Закону про компенсацію, а не очікувати розгляду своїх заяв в Страсбурзі.

Надмірно тривале провадження та відсутність національних засобів правового захисту

[«Румпф проти Німеччини» \(Rumpf v. Germany\)](#)

2 вересня 2010 року

Структурна проблема: систематична нездатність Німеччини, що спостерігалась з 2006 року, забезпечити розгляд справ адміністративними судами упродовж розумного строку й запровадити національний засіб правового захисту, який дасть змогу отримати відшкодування за надмірно тривале провадження. Суд зазначив, що на розгляд очікували близько 55 аналогічних заяв.

Заходи, яких вимагав Суд: щонайпізніше через рік після набуття рішенням статусу остаточного запровадити ефективний національний засіб правового захисту, здатний забезпечити відшкодування за надмірно тривале судове провадження в адміністративних судах.

Наступні заходи: У грудні 2011 року після ухвалення пілотного рішення в Німеччині набрав чинності Закон про тривале судове провадження та кримінальне розслідування (Закон про відшкодування), який поєднує в собі інструмент прискорення проваджень та попередження затримки з наступним поданням заяви про компенсацію через апеляційний суд. Відповідно до перехідних положень, Закон про відшкодування також застосовувався до триваючих проваджень і тих, які було припинено, якщо їх тривалість могла стати чи вже стала предметом скарги до Європейського суду з прав людини. Скарги про компенсацію згідно з перехідними положеннями необхідно було подати у відповідні суди до 3 червня 2012 року.

У двох ухвалах про неприйнятність заяв від 29 травня 2012 року у справах [«Тарон проти Німеччини» \(Taron v. Germany\)](#) і [«Гарсія Кансіо проти Німеччини» \(Garcia Cancio v. Germany\)](#), хоча німецькі суди не змогли створити практику розгляду скарг впродовж кількох місяців з часу набрання чинності новим законом, Суд на тому етапі не побачив жодної причини вважати, що новий засіб правового захисту не надавав заявникам можливості

отримати належну й достатню компенсацію за їхніми скаргами чи не забезпечував розумні перспективи успіху. Суд також зазначив, що його позицію в майбутньому може бути переглянуто, зокрема це залежатиме від здатності судів Німеччини створити послідовну судову практику згідно із Законом про відшкодування та відповідно до вимог Конвенції. В обох справах Суд ухвалив, що заявники мали скористатися цим новим засобом правового захисту, чого не планував робити перший заявник і ще не зробив другий, а тому Суд відхилив скарги через невичерпання усіх національних засобів захисту.

[«Атанасіу та інші проти Греції» \(Athanasίου and Others v. Greece\)](#)

21 грудня 2010 року

Структурна проблема: недоліки в системі правосуддя через надмірну тривалість проваджень в адміністративних судах і відсутність засобу правового захисту, що давав би заявникам можливість визнання їхнього права на розгляд справи у розумні строки. З 1999 до 2009 років Суд ухвалив близько 300 рішень в аналогічних справах.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж одного року з дати набуття рішенням статусу остаточного запровадити ефективний засіб правового захисту чи поєднання ефективних засобів, що надають можливість отримати належне й достатнє відшкодування, якщо тривалість провадження в адміністративних судах перевищує розумний строк.

Наступні заходи: Після цього рішення у квітні 2012 року в Греції набрав чинності Закон про справедливе провадження упродовж розумного строку. Він встановив два засоби захисту, один із яких був компенсаторним, а другий – запобіжним, з метою забезпечення відшкодування у справах, у яких тривалість провадження у грецьких адміністративних судах була необґрунтовано тривалою.

В ухвалі про неприйнятність заяви від 1 жовтня 2013 року у справі [«Технікі Олімпіакі А. Е. проти Греції» \(Techniki Olympiaki A.E. v. Greece\)](#) Суд визнав, що засоби правового захисту, встановлені Законом від 2012 року, були ефективними й доступними в грецькому законодавстві та практиці національних судів. Тому, відповідно до правила щодо вичерпання усіх національних засобів правового захисту Суд ухвалив, що компанія-заявник мала скористатися доступними в грецьких адміністративних судах компенсаторним засобом захисту, перш ніж подавати заяву до Суду.

[«Дімітров і Хаманов проти Болгарії і Фінгер проти Болгарії» \(Dimitrov and Hamanov v. Bulgaria and Finger v. Bulgaria\)](#)

10 травня 2011 року

Структурна проблема: недоліки в системі правосуддя через надмірну тривалість цивільного та кримінального проваджень та відсутність національного засобу правового захисту, що надавав би заявникам можливість визнання їхнього права на вирішення справи в розумний строк.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж 12 місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного запровадити ефективний засіб чи засоби правового захисту від невиправданої тривалості кримінального провадження, а також, насамперед, компенсаторний засіб від невиправданої тривалості судових проваджень у кримінальних та цивільних справах.

Наступні заходи: Після цих двох пілотних рішень було внесено зміни до Закону про судову систему від 2007 року та Закону про відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоврядування за завдану шкоду від 1988 року. Цими змінами було запроваджено два нових компенсаторних засоби правового захисту, один із яких був адміністративним, а другий – судовим.

У двох ухвалах про неприйнятність заяв від 18 червня 2013 року у справах [«Валчева та Абрашев проти Болгарії: Балакчієв та інші проти Болгарії» \(Valcheva and Abrashev v. Bulgaria: Balakchiev and Others v. Bulgaria\)](#), хоча в цій сфері не було встановлено усталеної практики, Суд вирішив, що на цьому етапі не можна зробити висновок, що органи влади й суди Болгарії, застосовуючи положення Законів про нові засоби правового захисту, не забезпечать їх належне виконання. Тому, нові засоби правового захисту можна вважати ефективними. Крім того, Суд вирішив, що лише сумніви щодо ефективного функціонування новоствореного механізму правового захисту не позбавляють заявників можливості звернутися до нього. Оскільки заявники не ініціювали таких проваджень, і жодні особливі обставини не звільняли їх від цього, їхні скарги було відхилено через невичерпання національних засобів правового захисту.

[«Юмюхан Каплан проти Туреччини» \(Ummuhan Kaplan v. Turkey\)](#)

20 березня 2012 року

Структурна проблема: У численних справах Суд уже встановив, що провадження у справах (адміністративних, цивільних, кримінальних і господарських, а також у земельних судах і органах з вирішення трудових спорів) були надмірно тривалими. Ця справа стосувалася провадження щодо класифікації земельних ділянок в земельному суді, ініційованого у 1970 році батьком заявника, який з того часу помер.

Заходи, яких вимагав Суд: щодо заяв, які перебувають на розгляді Суду, і тих, що подані у період з дати ухвалення цього рішення до 22 вересня 2012 року – дати, коли запроваджувалось право на індивідуальну скаргу до Конституційного Суду Туреччини – упродовж одного року з дати набуття рішенням статусу остаточного, запровадити ефективний засіб правового захисту, що забезпечуватиме належне й достатнє відшкодування. Суд також вирішив відкласти на рік розгляд заяв, про які ще не повідомлено Уряду Туреччини (2373 заяви станом на 31 грудня 2011 року), і тих, що були подані у період з дати ухвалення цього рішення до 22 вересня 2012 року. Суд також залишив за собою право продовжити розгляд відповідно до загальної процедури ще 330 заяв, які було подано до Суду і про які вже було повідомлено Уряд.

Наступні заходи: Після ухвалення цього пілотного рішення Великі національні збори Туреччини прийняли закон щодо врегулювання через надання компенсації за заявами про «тривалі провадження», про які ще не повідомлено Уряду Туреччини та які було подано до Суду до 23 вересня 2012 року.

В ухвалі про неприйнятність заяв від 26 березня 2013 року у справі [«Мюдюр Тургут та інші проти Туреччини» \(Mudur Turgut and Others v. Turkey\)](#) Суд зазначив, що заяву було подано до того, як цей закон набрав чинності, коли заявники ще не мали ефективного засобу правового захисту відповідно до турецького законодавства, який можна було б використати для оскарження тривалості відповідного провадження. Однак Закон № 6384 був прямим і практичним наслідком процедури пілотного рішення у справі [«Юмюхан Каплан проти Туреччини» \(Ummuhan Kaplan v. Turkey\)](#) й призначений для вирішення скарг щодо надмірної тривалості проваджень. Хоча Закон ще не набрав чинності, коли заявники подали свою заяву, Суд вирішив, що на цьому етапі провадження він не міг стверджувати, що доступні на той час засоби правового захисту були неефективними та недоступними. Отже Суд відхилив цю скаргу в зв'язку із невичерпанням національних засобів правового захисту.

В іншій ухвалі про неприйнятність заяви від 4 червня 2013 року у справі [«Деміроглу та інші проти Туреччини» \(Demiroalu and Others v. Turkey\)](#) Суд зазначив, що 9 січня 2013 року Великі Національні збори Туреччини прийняли Закон № 6384. Хоча заяву було подано до набрання чинності законом, Суд вважав виправданим зробити виняток із загального принципу, згідно з яким оцінка того, чи вичерпано усі національні засоби правового захисту, проводилася з урахування дати подання заяви. Суд вважав, що заявники мають подавати заяви у Комісію з питань компенсації, створену відповідно до Закону № 6384. Таким чином, заяву слід було визнати неприйнятною через невичерпання національних засобів правового захисту. Такий висновок не усував можливості повторного розгляду питання стосовно фактичної ефективності засобу правового захисту у світлі практики й рішень Комісії з питань компенсації та національних судів. Тягар доведення ефективності засобу правового захисту було покладено на державу-відповідача.

У рішенні від 10 березня 2015 року у справі [«Бехчет Таш проти Туреччини» \(Behcet Tas v. Turkey\)](#) Суд зазначив, що після пілотного рішення у справі [«Юмюхан Каплан проти Туреччини» \(Ummuhan Kaplan v. Turkey\)](#) в Туреччині було запроваджено новий компенсаторний засіб правового захисту щодо надмірної тривалості проваджень. Однак, у цьому пілотному рішенні Суд залишив за собою право розглядати аналогічні скарги в інших справах, про які вже було повідомлено Уряд Туреччини. Вирішуючи провести такий розгляд у цій справі та таким чином визнаючи скаргу заявника щодо тривалості ініційованого ним провадження про компенсацію прийнятною, Суд зазначив, що відповідне провадження тривало приблизно вісім років і три місяці, і це не можна було пояснити складністю справи чи поведінкою заявника. Тому Суд вирішив, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд упродовж розумного строку) у зв'язку з тривалістю проваджень.

[«Міхеліудакіс проти Греції і Глікандзі проти Греції» \(Michelioudakis v. Greece and Glykantzi v. Greece\)](#)

З квітня та 30 жовтня 2012 року

Структурна проблема:

- справа «Міхеліудакіс» (*Michelioudaki*): недоліки в системі правосуддя через надмірну тривалість провадження. З 2007 року Суд ухвалив понад 40 рішень про порушення пункту 1 статті 6 через тривалість проваджень у кримінальних судах. На розгляді Суду перебувало понад 250 справ щодо тривалості судового провадження у Греції, 50 з яких стосувались кримінальних судів.

- справа «Глікандзі» (*Glykantzi*): недоліки законодавства Греції через надмірну тривалість провадження у цивільних судах. З 1999 до 2009 року Суд ухвалив близько 300 рішень проти Греції, у яких судові провадження, зокрема цивільне, було визнано надмірно тривалим, і часто Суд додавав, що стосовно цього питання не було ефективного засобу правового захисту. На розгляді Суду перебували понад 250 заяв проти Греції, що принаймні частково стосувалися тривалості судового провадження, зокрема 70 із заяв стосувалися саме цивільних справ.

Заходи, яких вимагав Суд:

- справа «Міхеліудакіс» (*Michelioudaki*): упродовж року з дати набуття рішенням статусу остаточного запровадити національний засіб правового захисту щодо тривалості проваджень у кримінальних судах. Суд зупинив розгляд аналогічних справ, що перебували в Суді, на один рік.

- справа «Глікандзі» (*Glykantzi*): упродовж року від дати набуття рішенням статусу остаточного впровадити ефективний засіб правового захисту, який забезпечить належне й достатнє відшкодування у справах про надмірну тривалість проваджень. На цей період Суд відклав розгляд усіх справ, які стосуються виключно тривалості цивільного провадження у судах Греції.

Наступні заходи: Після цих двох пілотних рішень органи влади Греції запровадили компенсаторний засіб правового захисту згідно із Законом №4239/2014 для надання належного й достатнього відшкодування у кримінальних і цивільних провадженнях, а також провадженнях Рахункової палати, тривалість яких перевищила розумний строк.

У рішенні від 9 жовтня 2014 року «Ксінос проти Греції» (*Xynos v. Greece*) Суд встановив, що новий засіб правового захисту можна вважати ефективним і доступним. Зокрема, він дійшов висновку, що скарга заявника про стверджувану надмірну тривалість двох проваджень, які він ініціював у Рахунковій палаті, мала бути відхилена, оскільки щодо першого провадження заява була подана поза строком, а стосовно другого провадження він не вичерпав національних засобів правового захисту.

[«Рутковські та інші проти Польщі» \(Rutkowski and Others v. Poland\)](#)

7 липня 2015 року

Структурна проблема: значний масштаб проблеми надмірної тривалості проваджень в Польщі у поєднанні із відсутністю належного відшкодування за порушення вимоги дотримання розумного строку. На розгляд Суду очікували на той час 650 аналогічних справ, а понад 300 справ проти Польщі, що стосувалися надмірної тривалості судового провадження, перебували на стадії виконання в Комітеті міністрів Ради Європи.

Заходи, яких вимагав Суд: Суд ухвалив, що для вирішення системної проблеми, результатом якої була практика, що несумісна з пунктом 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд упродовж розумного строку) і статті 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту), Польща мала вжити всеосяжних і масштабних законодавчих й адміністративних заходів. Що стосується пункту 1 статті 6, Суд утримався від зазначення конкретних заходів, яких потрібно вжити Польщі, зазначивши, що у ході виконання рішень Комітет міністрів Ради Європи мав кращі можливості здійснювати нагляд за заходами, яких необхідно вжити Польщі. Щодо несумісності зі статтею 13 практики Суд не був переконаний аргументом Уряду Польщі про те, що постанова Верховного Суду Польщі від 2013 року, яка визнавала недосконалість попередньої практики щодо компенсації за необґрунтовано тривале провадження, поклала край цій практиці. Зокрема Суд зазначив, що не було встановлено, що суди Польщі нижчої ланки почали застосовувати цю постанову на практиці. Дійсно у 2013 та 2014 роках збільшилось

надходження до Суду повторюваних справ, що стосувались тривалості проваджень та недостатньої компенсації на національному рівні. Дійсно, у 2013 та 2014 роках спостерігалось збільшення повторюваних справ, що стосувались тривалості провадження й недостатньої компенсації на національному рівні.

Наступні заходи: Польський Уряд пізніше вніс односторонні декларації, обіцяючи прийняти заходи індивідуального та загального характеру для виконання пілотного рішення. У цьому контексті в листопаді 2016 року парламент Польщі прийняв нове законодавство з метою усунення виявлених системних функціональних недоліків.

В ухвалі від 20 червня 2017 року в справах «[Залушка проти Польщі](#)» (*Załużka v. Poland*) і [Рогальська проти Польщі](#)» (*Rogalska v. Poland*) і ще в 398 інших заявах, Суд не знайшов жодних підстав для виправдання продовження розгляду 400 заяв і вирішив вилучити їх із реєстру справ. У справі «*Залушка проти Польщі*» (*Załużka v. Poland*) та в 269 інших заявах, де було досягнуто дружнє врегулювання, Суд задовольнив той факт, що угода ґрунтувалась на повазі до прав людини, як це визначено Конвенцією та протоколами до неї. Суд врахував: вжиті індивідуальні заходи, зокрема суми компенсації в середньому розмірі 50-60% від сум, які б зазвичай призначив Суд, якби в Польщі не існувало засобів правового захисту щодо надмірної тривалості провадження; а також той факт, що держава вжила заходи загального характеру через 15 місяців після того, як пілотне рішення набуло статусу остаточного, а також зобов'язалась вживати таких заходів у майбутньому. Суд також ухвалив, що, оскільки всі односторонні декларації були сформульовані однаково щодо умов, ті самі висновки застосувалися до справи «*Рогальська проти Польщі*» (*Rogalska v. Poland*) й до 129 інших заяв, де заявники відмовилися або утрималися від коментарів щодо пропозицій Уряду. Зокрема, що стосується тих заявників, які вимагали більшої справедливої компенсації, Суд наголосив, що його основне завдання гарантувати повагу до прав людини, а не повністю та вичерпно компенсувати втрати заявників, а також що в таких випадках потрібен єдиний підхід.

[«Гашо проти Угорщини»](#) (*Gazsó v. Hungary*)

16 липня 2015 року

Структурна проблема: Суд зазначив, що порушення прав заявників у цій справі спричинене структурною проблемою в Угорщині, що стосувалася надмірної тривалості цивільного провадження, та відсутності в національній правовій системі ефективного превентивного засобу правового захисту чи засобу відшкодування шкоди, завданої такою проблемою. У цій ситуації Суд вирішив застосувати процедуру пілотного рішення з огляду на кількість людей, які постраждали від цієї проблеми та їхню потребу у швидкому та належному відшкодуванні шкоди.

Заходи, яких вимагав Суд: щонайпізніше через рік після дати набуття рішенням статусу остаточного у справі «*Гашо*» (*Gazsó*) запровадити ефективний національний засіб правового захисту від надмірно тривалих цивільних проваджень. Суд нагадав, що держави можуть обирати між засобом прискорення проваджень та засобом, що пропонує компенсацію - хоча для попередження затримки перевагу має перший, компенсаторний засіб правового захисту може бути доречним, якщо провадження вже надмірно тривале та за відсутності запобіжного засобу правового захисту або можна використовувати поєднання обох.

Наступні заходи: Суд вирішив відкласти на рік розгляд аналогічних справ, поданих після набуття рішення у справі «*Гашо*» (*Gazsó*) статусу остаточного, поки Угорщиною будуть запроваджені відповідні заходи.

Виключення засуджених із процесу голосування

[«Грінс та М. Т. проти Сполученого Королівства» \(Greens and M.T. v. the United Kingdom\)](#)

23 листопада 2010 року

Структурна проблема: Законодавство Сполученого Королівства передбачає повну заборону ув'язненим в установах відбування покарань брати участь в голосуванні. Суд зазначив, що Сполучене Королівство не змінило свого законодавства через п'ять років після рішення в справі [«Херст \(№2\) проти Сполученого Королівства» \(Hirst v. the United Kingdom\)](#) від 6 жовтня 2005 року. Суд отримав 2500 аналогічних заяв.

Заходи, яких вимагав Суд: Відклавши розгляд усіх аналогічних справ, Суд дав Уряду Сполученого Королівства шість місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного для прийняття законодавчих змін для приведення виборчого законодавства у відповідність до рішення у справі [«Херст» \(Hirst\) \(№2\)](#)

Наступні заходи: Це рішення набуло статусу остаточного 11 квітня 2011 року; строк, упродовж якого органи влади Сполученого Королівства мали прийняти законодавчі зміни, закінчився 11 жовтня 2011 року, однак його було продовжено на період, що закінчувався через шість місяців після ухвалення рішення Великої Палати у справі [«Скоппола \(№3\) проти Італії» \(Scoppola \(no. 3\) v. Italy\)](#) від 22 травня 2012 року (див. [прес-реліз](#), виданий того самого дня). Розгляд приблизно 2000 справ проти Сполученого Королівства, які очікували на рішення, було відкладено до 30 вересня 2013 року (див. [прес-реліз](#) від 26 березня 2013 року). 24 вересня 2013 року Суд вирішив далі не відкладати розгляд 2281 заяв і своєчасно розглянути їх (див. інформаційний бюлетень про [«Право ув'язнених на голосування»](#)).

Нелюдські та/чи принижуючі гідність умови ув'язнення

[«Ананьєв та інші проти Росії» \(Ananyev and Others v. Russia\)](#)

10 січня 2012 року

Структурна проблема: недоліки функціонування системи установ відбування покарань в результаті повторюваної структурної проблеми, що стосується неналежних умов тримання під вартою (гостра нестача особистого простору в камерах, недостатність спальних місць, обмежений доступ до світла та свіжого повітря й відсутність приватності під час користування санвузлами). Суд встановив порушення статті 3 (заборона нелюдського й такого, що принижує гідність поводження) і статті 13 (право на ефективний засіб правового захисту) Європейської конвенції з прав людини в понад 80 рішеннях, ухвалених з 2002 року, та вказав, що більш ніж 250 аналогічних справах ще перебувають на розгляді.

Заходи, яких вимагав Суд: спільно з Комітетом міністрів Ради Європи впродовж шести місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного затвердити обов'язковий план дій для запровадження превентивних і компенсаторних засобів щодо стверджуваних порушень статті 3 Конвенції.

Наступні заходи: Після цього пілотного рішення наприкінці 2019 року Росія прийняла новий закон, який передбачав право кожного ув'язненого, який стверджував, що його або її умови ув'язнення порушують національні або міжнародні стандарти, звернутись до суду з заявою про грошову компенсацію.

В ухвалі від 4 квітня 2020 року у справі [«Шмєлев та інші проти Росії» \(Shmelev and Others v. Russia\)](#) Суд визнав неприйнятними в зв'язку з невичерпанням засобів правового захисту 6 заяв з 17 тих заявників, ув'язнення яких в установах досудового тримання під вартою або у виправних установах вже закінчилось. Він визнав, що новий компенсаторний засіб захисту є ефективним у разі, якщо жодних інших засобів не вимагається, зокрема, щодо минулого досудового тримання під вартою та в окремих випадках ув'язнення у виправних установах з порушеннями національного законодавства. 6 заявників у цих справах, які належали до цих двох категорій, повинні були використати цей новий засіб на національному рівні до того, як їх заяви розгляне Суд. Він також зазначив, що такий підхід він буде застосовувати до всіх аналогічних заяв. Суд вирішив відкласти розгляд інших 11 заяв та звернувся до сторін з вимогою надати додаткові зауваження для роз'яснення ефективності компенсаторного засобу для інших видів ув'язнення у виправних установах, яке вже закінчилось, а також інших видів засобів для покращення ситуації тих осіб, які продовжують перебувати в ув'язненні.

[«Торреджанні та інші проти Італії» \(Torreggiani and Others v. Italy\)](#)

8 січня 2013 року

Структурна проблема: Суд зазначив, що структурний і системний характер перенаповнення камер явно виник в результаті дії положень декларації про національний надзвичайний стан, прийнятої прем'єр-міністром Італії у 2010 році. Про структурний характер проблеми свідчили кілька сотень заяв, які вже чекали на розгляд Суду та в яких порушувалося питання відповідності умов тримання під вартою в низці італійських установ вимогам статті 3 Конвенції (заборона нелюдського й такого, що принижує гідність, поводження) Суд вирішив застосувати процедуру пілотного рішення з огляду на дедалі зростаючу кількість осіб, що потенційно стосувалося Італії, і рішення, якими було встановлено порушення, що може призвести до відповідних заяв.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж одного року з дня набрання рішенням статусу остаточного запровадити ефективний засіб правового захисту чи поєднання заходів, які надають можливість отримати належне й достатнє відшкодування у справах про переповнення установ для тримання під вартою відповідно до принципів Конвенції

Наступні заходи: Після застосування процедури пілотного рішення Італія вжила низку законодавчих заходів з метою вирішення структурної проблеми перенаповнення установ для тримання під вартою, змінила законодавство, дозволивши ув'язненим подавати скарги в судовий орган щодо матеріальних умов тримання під вартою та запровадила компенсаторний засіб правового захисту, що передбачав відшкодування шкоди особам, ув'язненим у супереч положенням Європейської конвенції з прав людини.

У двох ухвалах про неприйнятність заяв від 16 вересня 2014 року у справах [«Стелла та інші проти Італії і Рексепі та інші проти Італії» \(Stella and Others v. Italy and Rexhepi and Others v. Italy\)](#) Суд, дослідивши нові індивідуальні засоби правового захисту, запроваджені Італією після застосування процедури пілотного рішення, дійшов висновку, що в нього не було доказів, які б свідчили, що ці засоби в принципі не забезпечували належне вирішення скарг відповідно до статті 3 Конвенції (заборона нелюдського й такого, що принижує гідність, поводження). Це означало, що скарги заявників на переповненість установ для тримання під вартою мали бути відхилені у зв'язку із невичерпанням усіх можливих національних засобів правового захисту. Отже, сторони, які скаржились на переповненість італійських установ для тримання під вартою, були зобов'язані скористатися ними. Тому Суд відхилив скарги заявників щодо переповненості установ у зв'язку із невичерпанням національних засобів правового захисту й оголосив заяви неприйнятними для розгляду.

[«Нешков та інші проти Болгарії» \(Neshkov and Others v. Bulgaria\)](#)

27 січня 2015 року

Структурна проблема: систематична проблема в пенітенціарній системі Болгарії, що виправдовує застосування процедури пілотного рішення через серйозний і постійний характер виявлених проблем; також структурна проблема в законодавстві Болгарії щодо засобів правового захисту для тих ув'язнених, які хотіли оскаржити належність своїх умов тримання під вартою. У зв'язку з цим Суд зазначив, зокрема, що існував компенсаторний засіб правового захисту, що іноді працював належним чином, однак під час перевірки скарг щодо умов тримання під вартою суди Болгарії часто не враховували загальної заборони нелюдського й такого, що принижує гідність, поводження, відповідно до Європейської конвенції з прав людини, а лише відповідні законодавчі та інші нормативні положення. До того ж, не було ефективного превентивного засобу правового захисту.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж 18 місяців від дати набуття цим рішенням статусу остаточного запровадити поєднання ефективних засобів правового захисту щодо неналежних умов тримання під вартою, які мають превентивний й компенсаторний характер.

Наступні заходи: На цій стадії Суд не вважав доцільним відкладати розгляд аналогічних справ.

[«Варга та інші проти Угорщини» \(Varga and Others v. Hungary\)](#)

10 березня 2015 року

Структурна проблема: Суд зазначив, що хоча справа заявників, як і попередні аналогічні

справи проти Угорщини, де Суд встановив порушення статті 3 Конвенції (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження), стосувались різних закладів Угорщини для тримання під вартою, усі вони стосувалися повторюваних проблем із відсутністю особистого простору, обмеженого доступу до душі й діяльності на свіжому повітрі, а також відсутності приватності під час використання санвузлів. Тому порушення не були наслідком окремих випадків; вони викликані поширеною проблемою неналежного функціонування пенітенціарної системи Угорщини й недостатніми гарантіями захисту від нелюдського й такого, що принижує гідність, поводження. Близько 450 аналогічних справ проти Угорщини про неналежні умови тримання під вартою, що перебувають зараз на розгляді, також підтверджують наявність повторюваної структурної проблеми.

Заходи, яких вимагав Суд: беручи до уваги, що в Угорщині наприкінці 2013 року більше 5000 осіб тримались під вартою в установах для досудового позбавлення свободи, Суд визначив, що основним способом покращення ситуації є зменшення кількості позбавлених свободи за рахунок широкого використання альтернативних запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою. Суд також встановив, що національні засоби правового захисту за законодавством Угорщини, запропоновані Урядом для оскарження умов тримання під вартою, хоча й були доступними, але на практиці були неефективними. Таким чином, Суд постановив, що органи влади Угорщини мають визначити період часу впродовж наступних шести місяців від дати набуття цим рішенням статусу остаточного для запровадження ефективного засобу правового захисту або поєднання засобів, як превентивних, так і компенсаторних, для забезпечення дійсно ефективного відшкодування шкоди за порушення Конвенції, що виникають через перенаселення місць для тримання під вартою.

Наступні заходи: В очікуванні на виконання відповідних заходів Угорщиною, на цьому етапі Суд не вважав за потрібне відкласти розгляд аналогічних заяв, що очікували на розгляд і вирішення яких могло послужити для Угорщини нагадуванням про її зобов'язання згідно з Конвенцією.

8 листопада 2016 року Суд розглянув заяви, що очікували на розгляд (понад 6800) і були подані до Суду у зв'язку з умовами тримання під вартою в Угорщині. Беручи до уваги нове законодавство, прийняте парламентом Угорщини 25 жовтня 2016 року, а також розгляд Комітету міністрів Ради Європи відповідного [Плану дій](#) Уряду Угорщини, Суд відмітив запровадження нових національних засобів правового захисту в Угорщині, що могли б забезпечити відшкодування шкоди заявникам за їхніми заявами, що очікували на розгляд Суду. У світлі цього Суд вважав за доцільне призупинити до 31 серпня 2017 року розгляд усіх цих заяв, зокрема тих, про які вже було повідомлено Уряду Угорщини.

В ухвалі про неприйнятність від 14 листопада 2017 року у справі [«Дом'ян проти Угорщини» \(Domian v. Hungary\)](#) Суд відзначив новий закон (Закон від 2016 року), який набрав чинності в Угорщині 1 січня 2017 року після пілотного рішення Суду у справі [«Варга та інші» \(Varga and Others\)](#). Суд був задоволений тим, що Закон від 2016 року забезпечував поєднання засобів правового захисту (превентивних і компенсаторних), у принципі гарантуючи дійсне відшкодування за порушення Конвенції, зумовлене перенаселенням установ для тримання під вартою та іншими неналежними умовами тримання під вартою в Угорщині. Тому Суд вважав, що заявник та всі інші у його становищі мали використовувати засоби правового захисту, впроваджені Законом. Заявник скористався цими засобами, однак подальше провадження досі перебувало на розгляді. Тому його скарга була передчасною, і її слід було відхилити.

[«В. Д. проти Бельгії» \(W.D. v. Belgium\) \(заява № 73548/13\)](#)
6 вересня 2016 року

Структурна проблема: структурні недоліки, характерні для системи психіатричних закладів Бельгії, що вплинула і продовжує впливати на значну кількість людей. Структурний характер проблеми підтверджено тим, що на розгляд Суду очікували близько сорока справ проти Бельгії, які стосувалися проблеми дотримання статті 3 (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження) та/або пунктів 1 і 4 статті 5 (право на свободу та особисту недоторканість/право на розгляд законності тримання під вартою без зволікань) Конвенції у зв'язку із продовжуваним триманням під вартою правопорушників із психічними розладами в різних установах тримання під вартою Бельгії без належного лікування та без жодних засобів правового захисту для відшкодування шкоди.

Заходи, яких вимагав Суд: організувати систему тримання правопорушників під вартою у психіатричних закладах у спосіб, за якого гідність ув'язнених буде поважатись. Зокрема, Суд закликав Бельгію вжити заходи щодо зменшення кількості правопорушників із психічними розладами, яких тримали під вартою в психіатричних відділеннях установ для тримання під вартою без надання належного лікування, зокрема шляхом переосмислення критеріїв тримання під вартою правопорушників з психічними розладами відповідно до передбаченої законодавчої реформи, що проводиться в Бельгії. Аналогічно Суд привітав нині закріплену в законодавстві мету щодо надання належної терапевтичної підтримки таким заявникам із метою їхньої реінтеграції у суспільство.

Наступні заходи: Суд дав Бельгії два роки для виправлення загальної ситуації і вирішив відкласти провадження в усіх аналогічних справах на цей період із дати набуття цим рішенням статусу остаточного.

[«Резмівеш та інші проти Румунії» \(Rezmişes and Others v. Romania\)](#)

25 квітня 2017 року

Структурна проблема: загальна проблема, що виникла внаслідок неналежного функціонування пенітенціарної системи Румунії; такий стан справ тривав, навіть попри те, що Суд виявив його у своєму рішенні від 2012 року (рішенні у справі [«Яков Станчу проти Румунії» \(Iacov Stanciu v. Romania\)](#) від 24 липня 2012 року).

Заходи, яких вимагав Суд: запровадити заходи для зменшення перенаповнення та покращити матеріальні умови тримання під вартою; запровадити засоби правового захисту (превентивний засіб, що мав гарантувати, що при призначенні покарання судді та суди могли припинити випадки, що порушують статтю 3 Конвенції, а також присудити відшкодування шкоди – спеціальний компенсаторний засіб, який мав забезпечити належне відшкодування шкоди за будь-яке порушення Конвенції у питаннях неналежного особистого простору та/чи поганих матеріальних умов).

Наступні заходи: Після постановлення цього пілотного рішення було прийнято Закон № 169/2017, який передбачав зменшення строку покарання у вигляді позбавлення волі як форму відшкодування у випадку неналежних умов тримання під вартою в різних установах або камерах поліцейських відділків протягом періоду з 24.07.2012 до 20.12.2019.

В ухвал про неприйнятність у справі [«Діржан та Стефан проти Румунії» \(Dirjan and Stefan v. Romania\)](#) Суд зазначив, що обом заявникам було скорочено строк позбавлення волі в якості компенсації за неналежні умови тримання під вартою відповідно до вказаного Закону. У результаті вони отримали дострокове звільнення. Суд вважає, що застосування цього Закону демонструє визнання органами державної влади порушення статті 3 (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження) Конвенції. Він також вирішив, що компенсаторний механізм у вигляді зменшення строку покарання був відповідним та належним. Відповідно, два заявники більше не могли стверджувати, що вони є потерпілими від неналежних умов тримання під вартою.

[«Сукачов проти України» \(Sukachov v. Ukraine\)](#)

30 січня 2020 року³

Структурна проблема: поширена проблема, яка є наявною щонайменше з 2005 року, коли Суд ухвалив перше рішення щодо питання неналежних умов досудового тримання під вартою, та яка очевидно досі не вирішена. Проблема впливала та досі може вплинути на велику кількість людей і, відповідно, наявна термінова необхідність надати невідкладне та належне вирішення на національному рівні.

Заходи, яких вимагав Суд: запровадити ефективний превентивний та компенсаторний засіб щодо неналежних умов тримання під вартою щонайменше протягом 18 місяців з дати набуття рішенням статусу остаточного. Суд також надав перелік комплексних засобів для вирішення цієї структурної проблеми.

Наступні заходи: Суд не визнав за належне на цій стадії відкладати розгляд аналогічних справ.

³.Це рішення набуде статусу остаточного за умов, передбачених пунктом 2 статті 44 (Остаточні рішення) [Європейської конвенції з прав людини](#)

Неспроможність врегулювати статус осіб, яких незаконно вилучили з реєстру постійних жителів

«Куріч та інші проти Словенії» (Kuric and Others v. Sloveni)

26 червня 2012 року (Велика Палата)

Структурна проблема: Незважаючи на зусилля, докладені з 1999 року, органи влади Словенії не змогли з належною оперативністю надати повноцінні засоби правового захисту для «вилучених осіб» - групи колишніх громадян Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія [СФРЮ]), які втратили свій статус постійних жителів після оголошення Словенією незалежності 1991 року, оскільки вони не подали заяви на отримання громадянства Словенії до закінчення кінцевого терміну або через те, що їхній запит не було задоволено. Кількість «вилучених» осіб у 1991 році становила до 25671 особи, а у 2009 році 13426 «вилучених» осіб досі не мали врегульованого статусу в Словенії.

Заходи, яких вимагав Суд: упродовж року створити механізм компенсації для «вилучених» осіб у Словенії. Суд вирішив на цей період відкласти розгляд усіх аналогічних заяв.

Наступні заходи: Що стосується кінцевого строку, затвердженого Судом для створення механізму компенсації, 5 квітня 2013 року органи влади Словенії звернулися із проханням продовжити його до 26 червня 2014 року. 9 квітня 2013 року Суд зазначив, що він не схильний надати таке продовження. Однак 22 квітня 2013 року органи влади Словенії звернулися із проханням до Суду переглянути його позицію щодо цього запиту. 14 травня 2013 року Суд вирішив не задовольняти цей запит.

У [рішенні про справедливу сатисфакцію](#) від 12 березня 2014 року Велика Палата зазначила, що Уряд Словенії не створив механізм компенсації для «вилучених» осіб до 26 червня 2013 року, коли закінчився однорічний період, наданий у рішенні по суті справи. Однак Уряд визнав, що для виконання рішення поза інтересами заявників у цій справі необхідними були заходи загального характеру на національному рівні. У цьому контексті Велика Палата врахувала, що у грудні 2013 року набув чинності Закон про створення спеціального механізму відшкодування шкоди та мав застосовуватись з 18 червня 2014 року. Цей законодавчий акт мав запровадити відшкодування шкоди на основі фіксованої щомісячної суми за «вилучення» та можливість вимагати додаткової компенсації відповідно до загальних правил щодо правопорушень. Хоча саме Комітет міністрів Ради Європи мав оцінити вжиті заходи, Суд вирішив за виключних обставин цієї справи, що рішення запроваджене Законом виявилось належним. Відзначаючи, що на розгляді Суду перебувало близько 65 справ щодо більш ніж 1000 заявників, Суд зауважив, що швидке виконання рішення було надважливим.

У жовтні 2016 року Суд вирішив припинити процедуру пілотного рішення, ініційовану в справі «Куріч та інші», вважаючи, що вона більше не була виправданою (див. рішення [«Анастасов та інші проти Словенії» \(Anastasov and Others v. Slovenia\)](#) від 18 жовтня 2016 року). Суд був задоволений, що система впроваджена Урядом Словенії (та її функціонування на практиці) на підставі рішення у справі «Куріч та інші» (*Kuric and Others*), надавала решті «вилучених» осіб, правовий статус яких було врегульовано – таким як 212 заявників у справі «Анастасов та інші» (*Anastasov and Others*) – обґрунтовані перспективи отримання компенсації за шкоду, спричинену систематичним порушенням їхніх прав за Конвенцією. Суд зазначив, зокрема, що Комітет міністрів Ради Європи, відповідальний за нагляд за виконанням рішень Суду, нещодавно припинив нагляд у справі «Куріч та інші» (*Kuric and Others*), оскільки він був задоволений, що всіх заходів, яких вимагало це рішення, було вжито. Суд дійшов висновку, що проблема, яка була підставою для подання заяви у справі «Анастасов та інші» (*Anastasov and Others*) і решти заяв проти Словенії, які було подано «вилученими» особами та чий правовий статус було врегульовано, була вирішена на національному рівні. Суд не знайшов особливих обставин щодо поваги до прав людини, як визначено Європейською конвенцією та Протоколами до неї, які б вимагали подальшого розгляду справи.

Контактні дані для ЗМІ:
Тел.: +33 (0)3 90 21 42 08